

מעדני כתן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת בהעלותך תשפ"א שנה שניה גליון 90

בעניין הקורא ארבעה הרי זה משובח

שקרא יותר פסוקים בתורה ולא כמש"כ הטורי אבן שהוא משום שהשלים העשרה פסוקים ועל ידו נשלם הקריאה.

וכן מבואר בחתם סופר סימן קל"ו ס"ב בגליון השו"ע וז"ל ובפרשת האזינו קורין ג' ששה ששה פסוקים והרביעי שהוא אמצעי משובח וקורא י' פסוקים ושוב החמישי ז' והששי ח' היינו מעלין בקודש נגד הראשונים שקראו ששה פסוקים אבל האמצעי המשובח הוא קורא י' פסוקים, עכ"ל. ומבואר דכל שקורא יותר פסוקים הרי זה משובח ואף שלא ע"י זה נשלם הקריאה.

וכן בפמ"ג שם כתב דגם בפרשה של י"ב פסוקים הקורא יותר פסוקים הרי זה משובח ומבואר דכל מה שקורא יותר פסוקים הרי זה משובח.

ובמ"ב שם הביא שנחלקו האחרונים האם רק בזמן הגמרא שהיו הקוראים לתורה קוראין בעצמן בתורה אז כל אחד שקורא יותר פסוקים הוא משובח, אבל בזמנינו שהש"ץ קורא לכולן י"א שקורא לראשון ולשני ג' ולשלישי יקרא ד' פסוקים, ויש שחולקין ע"י דגם בזמנינו מי שיקרא לו יותר פסוקים הוא המשובח, ובאמת כן משמע בשו"ע, דהרי השו"ע איירי בזמן הזה שהש"ץ קורא לכולן וכתב ואיזה מהן שקרא ד' הרי זה משובח, וכ"כ הב"ח לדקדק מד' הטור.

אכן י"ל דלכו"ע גם בזמנינו שהש"ץ קורא מי שקראו לו יותר הוא משובח, וטעמא דהאחרונים שבזמנינו קורא רק לאחרון ד' יעויין במגן אברהם שכתב שהטעם הוא כדי שלא לבייש את הראשונים משום דכשאחד קורא נראה שמעדיף השני על הראשון אבל באמת גם בזה הרי זה משובח.

וא"כ לפי"ז עדיף טפי לעלות לתורה בעליה שקורא בה יותר פסוקים, דזה מעלה שמפורש בגמ' שאמרו ע"ז שהוא משובח, משא"כ עליה של שיש או מפטיר אי"ז מפורש בגמ'. וי"ע אמאי אין מסדרין שהכחן יקראו לו יותר פסוקים, דהא הכהן צריך לקבל את העליה היותר חשובה והרי מה"ט הוא עולה ראשון, א"כ שיקראו בה ג"כ יותר פסוקים, שהוא יעלה בעליה המשובח יותר.

מעלת המשלים את הפרשה או החומש או התורה

הנה ברא דהביא המ"ב בשם האחרונים דהעליה האחרונה שבה מסיים את הסדרה היא העליה החשובה, ונהגו שגדול הציבור הוא המסיים את הסדרה כתב התוס' יו"ט [בפ"ד במגילה מ"א] ב' טעמים, חדא דכיון שבתחילה היו מברכין רק הפותח והחותם ושאר העולין לא היו מברכים כלל לכן היו נוהגים שהאדם חשוב עולה באחרונה כדי שהוא יזכה בברכה האחרונה, ואע"ג שעכשיו יתקנו שכולם מברכים מ"מ כבר נשאר כך שהחשוב עולה באחרונה, ועוד, דברמב"ם בפ"ב מתפילה כתב והאחרון שגולל ס"ת נוטל שכר כנגד הכל, לפיכך עולה ומשלים אפי' גדול שבציבור עכ"ל, וא"כ אע"ג דהאידינא לא נוהגים שהאחרון גולל אלא קונים הגלילה בדמים יקרים, מ"מ איכא למימר שמוזה נשתרבה המנהג שהחשוב עולה אחרון כמו שהיה בזמן שנהגו שהאחרון גולל.

יבואר שהאר"י ז"ל והגר"א עלו לשישי בשבת

ובמעשה רב מובא שהגאון בכל שבת היה עולה לשישי, וביאר הגאון ר' נפתלי הירץ הלוי עפ"י מש"כ בשו"ע בסי' קל"ו דבשבת ויו"ט אחר הלוי עולה תלמיד חכמים הממונים על הציבור, ואחריהם ת"ח הראויים למנותם פרנסים על הציבור ששואלים אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר, ואח"כ בני ת"ח שאבותיהם ממונים על הציבור ואח"כ ראשי נוסיות וכל העם, והגאון מרוב ענותנותו לא היה מחזיק את עצמו ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה שיהיה ראוי למנותו פרנס ולכן לא עלה לשישי ולרביעי, ולחמישי ג"כ לא עלה כיון שאביו ז"ל כבר נפטר, והא דבני ת"ח שאבותיהם ממונים על הציבור עולים בחמישי זה בשביל כבוד אבותם, וכיון שאביו נפטר לא עלה, אבל לראשי נוסיות היה מחשיב עצמו ולכן עלה לשישי.

אך לכאורה טעם הגאון שעלה לשישי הוא עפ"י הוזה"ק בפרשת שלח שרבי כרוספדאי עלה לשישי, ובמ"ב סי' רפ"ב סקי"ח כ' מה שנהגו למכור שיש פני עצמו יש קצת סמך מהוזה"ק שלח לך, וא"כ לכן עלה הגאון לשישי.

הנה בסדר העלויות לתורה בסדר חשיבותם, העליה הראשונה הכי חשובה ולכן הכהן עולה בה, ואח"כ לוי, ואח"כ יש מקומות ששלישי היא העליה החשובה, ויש מקומות ששישי היא העליה החשובה, ובמ"ב סי' קל"ו סק"ה הביא בשם האחרונים דהעליה שבה מסיים את הסדרה היא העליה החשובה, ונהגו שגדול הציבור הוא המסיים את הסדרה, וכמו שכתב הרמ"א בסימן תרס"ט לענין מסיים התורה.

אך לכאן' בגמ' מצינו שיש חשיבות לעליה היותר ארוכה, דבגמ' במגילה דף כ"א ע"ב איתא אמר רבא ראשון שקרא ד' משובח שני שקרא ד' משובח שלישי שקרא ד' משובח, ראשון שקרא ד' משובח דתנן בשלש קופות וכו' לידע איזו מהן נתרמה ראשון להקריב מונה ראשון שמצוה בראשון, אמצעי שקרא ארבעה משובח דתניא אל מול פני המנורה יאירו מלמד שמצדד פניהם כלפי נר מערב, ונר מערב כלפי שכינה ואמר רבי יוחנן מכאן שאמצעי משובח, ואחרון שקרא ארבעה משובח משום מעלין בקודש ולא מורידין, ומבואר בגמ' דהעליה שקורא בה יותר פסוקים זה משובח יותר, ורבה בא לחפש דבכל עליה שיקרא יותר הוא משובח.

ובשו"ע סי' קל"ז סעיף ב' כ' ואיזה מהם שקרא ד' הרי זה משובח, ובמ"א שם סק"ב הקשה דבנרות חנוכה אמרי' דהראשון מדליק אחד ומוסיף והולך משום דמעלין בקודש ולא מורידין ולא אמרינן דראשון משובח ג"כ ויכול להדליק כל הנרות בראשון, ותירץ דבחד גבירא יש לו להעלות בקודש אבל הכא תלתא גברי וניהו ואין תולין זה בזה עכ"ל. והיינו דעיקר המעלה של מעלין בקודש זהו בחד גבירא ולכן בנרות חנוכה שזה חד גבירא המעלה של מעלין בקודש עדיפא מהמעלה של מצוה בראשון וכן של אמצעי משובח, אבל בקריאת התורה שזה תלתא גברי אין המעלה של מעלין בקודש חשוב כ"כ והוא שוה למעלה שמצוה בראשון ואמצעי משובח, ולכן יכול לקרות ארבעה באיזה שירצה.

אך לפי"ז באופן שאחד קורא ב' עליות ברציפות, כגון במקום שאין לוי שהכהן עולה במקום לוי [או בזמן מגיפת הקורונה שעלה אחד כמה פעמים] צריך לסדר שהעליה השניה תהא יותר ארוכה מהעליה הראשונה, משום דבחד גבירא מעלין בקודש עדיף כמו בנרות חנוכה, וכן שמעתי שנהג הגר"ש דבליצקי צ"ל כשידע שאין לוי והכהן צריך לעלות גם בעליה השניה שקראו בעליה השניה יותר פסוקים משום מעלין בקודש, ויעו"ב במ"ב סי' קל"ז סק"ד דאם שינה מהסדר שכתוב בספרים אינו מעכב רק שעכ"פ לא יפחות לאחד מג' פסוקים, וא"כ כדי לקיים את הדין של מעלין בקודש ודאי דאפשר לשנות את הסדר ולקרוא בעליה השניה יותר פסוקים.

יבואר דבטורי אבן כתב דהעולה ד' הרי זה משובח הוא דווקא בעשרה פסוקים שעל ידו משלימין העשרה פסוקים

אכן בטורי אבן במגילה שם כתב דלא חשיב משובח רק כשקורא את הפסוקים המחוייבים לקריאת התורה, והיינו דבקריאת התורה חייב לקרות לפחות עשרה פסוקים, כדאמרי' שם אין פוחתין מעשרה פסוקים בבית הכנסת, ובכל עליה ג' פסוקים, ומתוך אלו הפסוקים מי שקורא יותר הוא משובח, אבל כשקורא יותר מן הפסוקים המחוייבים אין זה משובח, וא"כ בשני וחמישי שבדרך כלל קוראים יותר מעשרה פסוקים אי"ז משובח לקרות יותר פסוקים, אך לכאורה בקריאת התורה בשבת כל הקריאה היא בכלל החיוב, דחייב לקרוא את כל הפרשה, אם כן בזה מי שקרא יותר הוא משובח.

אכן בטורי אבן נראה דס"ל שהמשובח אינו אלא משום שעל ידו נשלם הקריאה של עשרה פסוקים וזהו שבתו, ולפי"ז אף בקריאת התורה של שבת שחייב ככולה אין זה משובח מה שקורא יותר פסוקים משום דלא ע"י זה נשלם הקריאה של י' פסוקים.

יבואר דמהראשונים והאחרונים נראה דכל הקורא יותר פסוקים הרי זה משובח

וברבינו מנוח פרק י"ב מתפלה ה"ד כתב בטעמא דהקורא ד' הרי זה משובח דלפי רוב הקריאה רוב השכר והשבח והרשות ביד שליח ציבור לקרות ד' למי שירצה מן השלשה עכ"ל, ומבואר דלפי רוב הקריאה רוב השכר ומה שהוא משובח הוא משום

בעניין מעלת ברכת כהנים

אכן איתא בספר רבינו אפרים על התורה שכתב דברפרשת אם בחוקתי עד קוממיות נמצא כל האלפא ביתא לבד מס' לומר כל הברכות תלויות על מנת שיקיימו התורה וניתנו על תנאי זה חוץ מברכת כהנים שיש בה ששים אותיות שמתברכין בלא תנאי.

וכ"כ בספר דבש לפי מערכת ל אות ט כתב וז"ל בסדר לוי ששמונים להולך לדרכו לשלום. יאמרו ברכת כהנים שהיא ברכה בלי תנאי. ולכך פ' בחוקתי יש בה כל

הא"ב חוץ מס' לומר שכל הברכות על תנאי חוץ מברכת כהנים שיש בה ס' אותיות שהיא בלי תנאי.

ובראבי"ה תשובות וביאורי סוגיות סימן אלף קנה כתב בעניין ברכת כהנים התחיל בכך תברכו וסיים בואני אברכם, שאלו ברכות לא ניתנו על תנאי בפרשת אם בחוקתי עד קוממיות אז היו הברכות ואם לא תשמעו לא יהיו, אבל ס' אותיות של ברכת כהנים בלא תנאי יבאו הברכות.

בעניין מה שהכהנים הופכים פניהם בתיבות יברכך וישמרך לימין ולשמאל אם צריך להפוך לשמאל ואחר כך לימין

שאמרנו אז צריך לפנות אל הימין להלך בצד ימין תחלה משום כל הפינו' כו' כי הקפת המזבח ובהקפת החומה ובהקפת הבימה עם הלולב ובנשיאו' כפים שפעם אחת מקיף סובב פניו מההיכל אל העם ופעם מהעם אל ההיכל שאז צריך שיהיה הקפתו מצד ימין אל השמאל אך כשאנו רוצה להקיף דבר רק עומד תמיד נגד רוח אחד כנר חנוכה וכוונתו לפנות מאותו רוח לבד ואותה פנייה צריך להפנות מראשן של נרות לסופן של נרות אז צריך בהכרח להתחיל מנר של צד שמאלו כדי להפנות אל הימין משום כל הפניות וכ"ז לדין הרב וז"ל כי כל העולם ברוב המקומות נוהגין להתחיל מהימין והפירוש הראשון הוא האמת שכך מוכח לשון אתה פונה אל הימין, עכ"ל.

ולדבריו בברכת כהנים שהכהן עומד במקומו וצריך להפנות פניו לצדדים הרי הוא מתחיל בשמאל כדי להפנות לימין ולא דמי לכל פניות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין שאינו אלא במקיף והולך, אבל בעומד במקומו בזה אמרין שיתחיל משמאל כדי להפנות לימין.

בעניין לחלק קריאת ההפטר לשני אחים תאומים

הראשון דעשה הברכה בשביל כל הקהל, עכ"ל, וא"כ גם בנידו"ד לא יוכלו לחלק את ההפטר דא"ל לחלק את הקריאה גם כשיצאיים בברכות, אלא שלכאורה אם מברך עבור כל הקהל למה צריך להתחיל מראש והרי יש לו הברכה לפני ולאחריה ומה טעמו של המג"א.

יבואר מה הדין בנשתתק הבעל קורא באמצע קריאתו

והנה אם נשתתק הבעל קורא ורוצים להחליף שיקרא אחר לכאורה כיון שהעולה עומד במקומו והוא בירך על הקריאה וממשיך בקריאתו שפיר יש ברכה על המשך הקריאה ואפשר שיקרא אחר את המשך הקריאה אבל למש"כ המגן אברהם סימן תרצ"ב שיקרא מתחלה נראה דס"ל שגם במקום שאין חסרון בברכה אסור להחליף בעל קורא אחר ונראה דכוונתו משום מש"כ בסימן תקפ"ה שמה שאמרו בשופר שכשנשתתק הבעל תוקע משלימו אחר ממקום שפסק הראשון היינו טעמא משום שבקריאת התורה כתיב תורת ד' תמימה ובענין תמימות ושלימות שלא יחליף קורא אחר אבל בשופר ליכא להאי טעמא ולדבריו הוא הדין במגילה ובהפטר דינא הכי שאין להחליף בעל קורא באמצע קריאתו.

אמנם כיון שהמג"ב כתב בהלכות מגלה שבנשתתק הקורא יכול אחר לקרוא ממקום שפסק הראשון משום דליכא חסרון בברכה שהרי הוציא את כולם בברכתו וא"כ בנדון דידן שאחד יברך על ההפטר והשני יקרא שהוא לכתחלה ויפסיק הראשון באמצע קריאתו ויקרא העולה שהוא הרי לכתחלה שיקרא העולה בעצמו וא"כ במקום הדחק שפיר יש להתיר שיקראו באופן זה.

מכתב למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א בעניין הנ"ל

שהיא השירה וכמו שנוהגים הספרדים, אלא שמנהגנו לקרוא כולה, אם במקום מנהג אפשר לחלק ההפטר לשנים במקום דוחק של אחים תאומים, כמו שכתבו רוב הפוסקים החולקים על המגן אברהם.

והשבני מרן שליט"א שאפשר לחלק ההפטר לשני אחים תאומים.

והעירוי דאפשר שיש בזה משום עין הרע כמו שכתב השולחן ערוך סימן קמ"א שלא יעלו שני אחים זה אחר זה.

ואפשר דיון שאין מעלין אותן בשמן אין כאן משום עין הרע מדינא וצ"ע.

והנה במקום שאין כדי חלוקה בקריאת ההפטר שהיה כ"א פסוקים להמברך הברכות אפשר דבזה לא אמר דאפשר לחלק הקריאה לשניים, אמנם נראה פשוט יותר דכוונתו היתה דיש לסמוך על הני פוסקים דס"ל להדיא דאין חסרון בברכת ההפטר אלא שיש שני בעל קורא בזה ס"ל שיכולים לחלק ההפטר לשניים כמש"כ המג"ב בהלכות מגילה.

בעניין אם הציבור צריך לשמוע הברכות של העולים

והנה בשו"ת שבות יעקב חלק א' סימן מ' כתב להתיר לבן כרך שהלך לעיר ביד"ד לעלות לתורה מטעמא דהתוס' דלא בעינן בר חיובא לקריאת התורה ולעלות לתורה.

והנה היה מקום לומר דקטן חייב מדרבנן בחינוך, ואשה חייבת בקריאת התורה כמש"כ במסכת סופרים הובא במג"א סימן רפ"ב, אבל התוס' היה פשוט לו שפטורים מקריאת התורה ולכן הכריחו שרשוש מוציא בר חיובא מדרבנן.

איתא בספרי והובא בילקוט שמעוני פרשת נשא רמז תרצו יברך ד' בברכה המפורשת בתורה, וכן הוא אומר ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך טנאך ומשאריתך ברוך אתה בבואך וגו', ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך אימתי כי תשמע בקול ה' אלקיך, ובזית רענן על הילקוט פירש כוונת המדרש דהברכות של משנה תורה אינן אלא אם תשמע בקול ד' אלוךך אבל ברכת כהנים הרי הם ברכות גם אם אינם ראויים לברכה, עכ"ל.

ובעמק הנצי"ב שם על הספרי כתב וז"ל ויש לפרש שגם זה הוא ראי' ע"ד הדרוש דכי תשמע מיותר שהרי כבר התנה הפסוק והי' אם שמוע תשמע וגו' אלא בא ללמד דאפי' הבאת הברכות ע"י ברכת כהנים תלוי בתנאי כי תשמע אבל אם לא תשמע חלילה כתיב ובפרישכם כפיכם וגו' וכן להלן בברכת ישא וגו' ומקשה מאשך לא ישא פנים ומתיר דכאן כשעושין רצונו, ולא קאמר דע"י ברכת כהנים שאני, וזה ברור, ולא כו"א בשם זית רענן וע"ע ברבינו בחי"ל, עכ"ל.

בעניין מה שהכהנים הופכים פניהם בתיבות יברכך וישמרך לימין ולשמאל אם צריך להפוך לשמאל ואחר כך לימין

מנהג הרבה הכהנים שטמין פניהם לימין ואחר כך לשמאל בשעה שאומרים התיבות שצריכים להפנות לכל הצדדים כמו ביברכך וכו' והנה איתא בשולחן ערוך אורח חיים סימן קכח סעיף מה וז"ל אלו תיבות שהכהנים הופכים בהם לדרום ולצפון יברכך וישמרך אלקי ויחנך אלקי לך שלום, עכ"ל, ונראה שמטה תחלה לדרום ואחר כך לצפון ונמצא שמטה תחלה פניו לשמאל ואחר כך לימין, וצ"ב אמאי לא אמרין כל פניות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין, ואפשר דבעינן להפנות לימין של ציבור.

והנה יעוין בשו"ת אבקת רוכל סימן טז שכתב ליישב אמאי בנרות חנוכה מתחילין להדליק משמאל לימין ולא אמרין כל פניות שאתה פונה לא יהא אלא דרך ימין ולהתחיל מן הימין וז"ל ועתה בכל זה הענין שאמרנו שהוא מבואר מעצמו דין הרמ"ה ז"ל לפי דעתו אינו חולק כלל לזה הענין יען כי יש הפרש והבדל גדול בין כשאדם רוצה להקיף דבר או להפנות פניו פעם א' אל רוח זה ופעם אל רוח זה בין כשאנו רוצה להקיף ולפנות לשום רוח רק תמיד עומד נגד אחד כי כשהוא רוצה להקיף או לפנות כמו

נשאלתי במי שיש לו שני בנים תאומים שהשבת בר מצוה שלהם הוא

בשבת פרשת קורח תשפ"א ורוצה לעשות שבת בר מצוה אחת לשניהם

ושניהם יקראו ההפטר כל אחד חציה והאחד יברך ויקרא חציה והשני

יקרא חציה השני והראשון שביך לפניו יברך לאחריה.

הנה בשולחן ערוך סימן רפד סעיף ה כתב וז"ל אם נשתתק המפטיר באמצע ההפטר, הבא לסיימה לא יתחיל ממקום שפסק הראשון אלא צריך לחזור להתחיל ממקום שהתחיל הראשון, כמו בס"ת, עכ"ל.

וטעמא דמילתא מבואר בטור סימן ק"מ הוא משום דהמברך ראשון לא הוציא השומעים בברכתו ולכן כשיחזור ויקרא השני הרי הוא קורא בלא ברכה לפניו ואם יברך לפני קריאתו נמצא שאין ברכה לאחריה של קריאת הראשון, ולכן צריך להתחיל ממקום שהתחיל הראשון ולברך לפניו ולאחריה ונמצא שכל הקריאה הוא בברכת לפניו ולאחריה.

ולכאורה לפי"ז אם נתכוין המברך להוציא את השומעים בברכתו שפיר יכולים להמשיך קריאתו שהרי שפיר יש ברכה לפני הקריאה של השני אלא שבמקום שנשתתק שלא ידע שיפסיק קריאתו ולא כיון להוציא את השומעים בברכה בזה אמרין שצריך לחזור ולקרוא מתחלת הקריאה כדי שיברך לפניו ולאחריה.

וא"כ בנדון דידן שפיר יכול המברך להוציא אחיו בברכתו ושפיר יוכל לקרוא חצי ההפטר אחר הראשון והרי הוא קורא בברכה לפניו ולאחריה.

אמנם במגן אברהם סימן תרצב כתב וז"ל אם נשתתק הקורא באמצע המגילה השני צריך להתחיל בראש כמ"ש סי' רפ"ד אבל א"צ לברך תחלה דינא בברכת

למרן הגר"ח שליט"א

נשאלתי בתאומים שנעשים בר מצוה בשבת פרשת בשלח תשע"ז אם אפשר לחלק ההפטר שיקראוהו שניהם, שהרי יש בו כדי חלוקה ואחד יעלה ויקרא השירה והשני לא יעלה אלא בקריאת התורה ויקרא כשליח ציבור את תחלת ההפטר.

והנה במ"ב סימן תרצ"ב הכריע כרוב הפוסקים שרק במקום שהעולה לתורה נשתתק צריך לחזור לקרוא מראש כדאיתא בסימן ק"מ משום הברכות, אבל הבעל קורא שנשתתק אינו צריך לחזור ולקרא מראש.

אבל במגן אברהם כתב שם לענין מגילה שבמקום שנשתתק הבעל קורא צריך לחזור ולקרא מראש, ובמ"ב כתב שאם אינו טירחא יחזור ויקרא מראש, כמו שכתב בשערי תשובה, ובשערי תשובה כתב דבמקום שאין טירחא יחזור ויקרא מראש שלא תהא נפשם ענומה בקריאה להצאין, ונראה משום שהציבור רוצים לצאת המגלה לכולי עלמא, אבל ההפטר באמת סגי בקריאת חציה

איתא במגילה פ"ג דף כ"ג ע"א הכל עולים למנין ז' אפי' קטן ואפי' אשה אע"ג דאשה וקטן לאו בר חיובא אפ"ה עולים למנין הקרואים, ובטעמא דמילתא כתבו

התוספות בראש השנה דף ל"ג ע"א ד"ה הא ר' יהודה וכו' דבחיוב דרבנן לא בעינן בר חיובא כדי להוציא אלא סגי במי שרשוש בידו לברך ולכן קטן מוציא אביו בברכת המזון כשאנו חייב בברכה"מ אלא מדרבנן ולכן עולים גם למניין שבעה.

אמנם בראש ברכות פרק ז' כתב בהא דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא הרבים יד"ח כתב שם וז"ל והא דסלקי קטן ועבד ואשה דליתנהו בתלמוד תורה למנין שבעה (במגילה דף כג א) "משום דס"ת לשמייעה קא" וברכה אינה לבטלה דלא מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו על דברי תורה אלא אשר בחר בנו ואשר נתן לנו עכ"ל, ומבואר בראש"ש שגם במצוות דרבנן בעינן בר חיובא אבל בקריאת התורה לא בעינן בר חיובא וגם הפסוק מן הדבר ג"כ קורא ועולה לתורה, משום שאינו אלא מצוות שמיעה ולזה אין צריך בר חיובא.

והנה לענין קריאת התורה מובן סברת הראש"ש אבל לענין הברכה שמברך על התורה לכאורה בזה בעי בר חיובא ובשלמא להתוס' דס"ל דלמצוה דרבנן לא בעי בר חיובא הכי נמי לא בעי בר חיובא לברכת התורה שמברך על התורה אבל להראש"ש דס"ל דהא דמוציא בקריאה הוא משום דמצוותו בשמיעה א"כ איך מוציא אחרים בברכות

יבואר אם הכל חייבים בברכות העולין לתורה

זה דחוק דהא קרה"ת הוא דבר מצוי מאד ואיך יטעו לומר דאין ברכה בתורה לפניה או לאחריה וכי לא שמעו מעולם קרה"ת מתחילה ועד סוף, ועי' פור"י שם שהק' כן. **אכן** המאירי שם בשם יש מפרשים (והובא בבה"ל סי' קל"ט ס"ו ועי' לקמן) פ' דהא דאמרין גזירה משום הנכנסין ומשום היוצאין הכוונה שייכנסו באמצע הקריאה לשמוע קרה"ת אחר שכבר בירכו לפניה ונמצאת שמיעתם בלא ברכה לפניה, וכן היוצאין היינו שיצאו קודם שיקרא האחרון ואין שומעין ברכה לאחריה. ולפי' זה מבואר דכל הציבור חייבין לשמוע הברכות של קרה"ת, **וכ"כ** הפורת יוסף שם מדעתו לפרש כן בגמ' וביאר דכל הציבור חייבין בברכות ע"ש. ועי' שם שהביא שם מד' ה"ט ו"בסי' תרפ"ה דהברכות מעכבין בקריאה וחזינן דס"ל בדעת ה"ט דהברכות הם עבור השומעים.

ולכאן' מדברי רש"י והרמב"ם שמיאנו בפירוש זה ונדחקו לפרש כנ"ל, נראה דס"ל דאין הציבור חייבין בברכות של קרה"ת, [וכן משמע במאירי שם דלפי' קמא בגזירת הנכנסים והיוצאים (דהוא כפרש"י והרמב"ם) אי"צ להשמיע הברכות לציבור כלל, דעי"ש שסיים דעל סמך פירוש זה (של ה"ט) נהגו בצרפת לברך בקול בינוני להשמיע לכל את הברכות, ומשמע דלפי' קמא אי"צ להשמיע הברכות כלל]. מיהו אין זה מוכרח ד"ל שמיאנו בפ' זה משום דלשון "גזירה" אינו מיושב כ"כ לפי' זה וכמש"כ הפור"י עצמו שם ע"ש, וע"ע.

ובעיקר דברי הגמ' שם דמבואר דלולא גזירת הנכנסין והיוצאין לא היה מברך אלא הפותח והחותם בלבד, יעוי' בראב"ה במגילה שם בשם רבנו יואל שהוכיח מכאן דהקורא מוציא את הרבים יד"ח בברכותיו, דאל"כ היאך נפטרין שאר העולין בברכת הפותח והחותם, א"כ דכל הציבור יוצאין מברכת הפותח והחותם. **והנה** בסידור אש"י ישראל מהגר"י מלצאן הל' קרה"ת (בהנהגת הקהל בקרה"ת) כתב בשם ספר "יש נוהלין" דהציבור חייבין בקריאה ובברכות ולכן צריכין לשמוע ולהתכוין לצאת הקריאה והברכות מן העולה, וכן הביא שם מדברי הב"י בשם הר' יונה דהשמייעה מעכבת וכמובא לעיל. **ושמעתיה** דמורן הגרי"ז זצ"ל היה מראה דברי הס' יש נוהלין הנ"ל דצריך להתכוין לצאת הקריאה והברכות מן הקורא.

בעניין אם צריך לשמוע הברכות מן העולים בשולחן

ערון סימן קמ"א סעיף ז כתב ולא ירד עד שעלה כבר הראוי לקרות אחריו, וכתב במשנ"ב שם ס"ק פ"ו וז"ל והמנהג להמתין עד שמתחיל השני הברכה והמדקדקים חוששין שברוך לא יוכלו לשמוע הקריאה כהוגן לכן ממתניין עד שיסיים השני ויורדים בין גברא לגברא. ובחיי אדם כתב להמתין עד שיגמור הברכה והיינו משום שצריך לשמוע הברכה מפי העולה והוא כדי לחוש להגיון דס"ל שצריכים הכל לשמוע הברכות מן העולה.

בעניין מי שצריך להתפלל מנחה שתיים אם אסור באכילה קודם מנחה

תפלת שחרית הרי הוא אסור באכילה וא"כ כל זמן שלא השלים תפלתו משום שלא הוכיז יעלה ויבוא הרי עדיין לא השלים תפלת שחרית ויהי' אסור באכילה. **ולענין** אונן שהיה אונן בתחלת זמן שחרית ולא נתחייב להתפלל שחרית אם אסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה כיון שמשובר שהיה מותר לו לאכול כשהיה אונן משום שלא נאסר באכילה אלא מי שחייב בתפלה אבל מי שלא נתחייב בתפלה אינו אסור באכילה, וא"כ כיון שהיה מותר באכילה קודם התפלה אפשר דתו לא נאסר עליו לאכול גם כשתחייב להתפלל. **שוב** ראיתי במשנה ברורה סימן ע"ס ק"כ שכתב וז"ל דע דאם נמשך זמן עסקו בצרכי צבור עד לאחר חצות שאז פסור לבו"ע אף מן התפלה מ"מ אסור לבו"ע לאכול קודם שמקיים מצות תפילין דזמנו כל היום וגם לפי מה שכתב הפמ"ג בסיומן פ"ט אסור לו אז לאכול קודם שמתפלל תפלת המנחה ע"כ כשיגיע חצי שעה שאחר חצות יתפלל תפלת המנחה ואח"כ יאכל עכ"ל. **וז"ל** הפמ"ג (אש"א סי' ק"ח), שכח ולא התפלל שחרית עד מנחה, אם התחיל לאכול, ל"א בסי' פ"ט פוסק, עכ"ל, ומבואר בדבריו שקודם מנחה אסור לאכול אם זו תפלתו הראשונה, אלא שהמ"ב כתב דגם באונן הדין כן שאסור לו לאכול עד שיתפלל מנחה אפי' שמוסתר שאלו כבר שהרי כל שלא היה מחוייב להתפלל מותר לאכול וכמשנ"ה, ומ"מ כשתחייב במנחה נאסר באכילה עד שיתפלל.

בעניין מי שלא התפלל שחרית וצריך להשלימו במנחה אם אימר פסוקי דזמרא בברכה תחלה וסוף

והנה ברע"א בגליון השו"ע סימן נ"ב כתב שאם לא אמר פסוקי דזמרא קודם התפילה ושכח לומר משיב הרוח בתפילתו וצריך לחזור ולהתפלל יכול לומר פסוקי דזמרא אחר התפילה

נשאלתי במי שלא התפלל שחרית בשוגג או שהיה אונן בשחרית וצריך להתפלל מנחה האם מותר לאכול קודם המנחה.

הנה האיסור לאכול קודם שחרית לכאורה אינו הלכה בתפלת שחרית אלא בתפלה הראשונה שמתפלל ביום שעליו נאמר לא תאכלו על הדם לא תאכלו עד שתתפללו על דמכם, ולכן מי שלא התפלל שחרית ותפלת מנחה היא תפלתו הראשונה אסור לאכול עד שיתפלל מנחה שהיא תפלתו הראשונה שהתפלל אחר קימתו.

ויל"ע גם במי שלא הוכיז יעלה ויבוא בשחרית וצריך לחזור ולהתפלל שנית האם מותר לו לאכול קודם תפלתו דבפשוטו גם אם לא אמר יעלה ויבוא בתפלתו הרי הוא תפלה אלא שצריך להשלים תפלתו ואם כן מותר לו לאכול קודם תפלת התשלומין וכמו שנתבאר דהא דאסור לאכול קודם תפילת שחרית אינו הלכה בתפלת שחרית אלא בתפלה הראשונה שמתפלל וכיון שכבר התפלל באותו היום א"כ היה מקום להתיר לו לאכול קודם תפלת תשלומין.

אמנם בבה"ל סימן תכ"ב כתב בשם המור וקציעה דבר"ח אסור לאכול קודם הלל שהיא בשחרית ולכאן' הרי כבר התפלל שחרית ולמה יאסר באכילה ומבואר דכל זמן שלא גמר

יש לעיין אם אומר פסוקי דזמרא בתפלת מנחה שהיא תפלתו הראשונה ביום או שדין פסוקי דזמרא אינו אלא בתפלת שחרית.

* וז"ל ה"ט ו"א או"ח סי' תרפ"ה וכתב מו"ח ז"ל וכו' ואפי' בקטן שאינו יודע למי מברכין לא ידעתי למה לא יצא בקריאת הש"ץ פרשת זכור בקריאת ס"ת דמאי נפקא מיני' בעול' לספר תורה אם הוא קטן עיקר החיוב שישמיעו בקריאת התורה

לע"נ ר' יעקב צבי ז"ל בן יבדלחט "א"ר שלמה נחמיה שליט"א